

Laagland Archeologie Rapport 644

Archeologisch bureauonderzoek

**Weidelint / De Hulsen,
Nijeveen, gemeente Meppel
(DR).**

Laagland archeologie BV

mei 2021

Versie 1.1 (concept)

In opdracht van:
Omgevingsrecht Zuidema

Colofon**Laagland Archeologie Rapport 644**

Archeologisch bureauonderzoek Weidelint / De Hulsen te Nijeveen,
gemeente Meppel (DR)

Auteur: Erwin Brouwer

In opdracht van: Omgevingsrecht Zuidema

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: concept

Controle: J. Wijnen

Autorisatie: J. Wijnen

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F-G
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, mei 2021

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in mei 2021 een Archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd aan de Weidelint / De Hulsen te Nijeveen. Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom geplande nieuwbouw. Het onderzoek is uitgevoerd conform protocol SIKB KNA 4002. Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht. Hiertoe zijn landschappelijke, archeologische en historische bronnen geraadpleegd. Uit het onderzoek blijkt dat het plangebied in een relatief laaggelegen terrein ligt. Tussen 5500 en 3850 voor Chr. ontstond veen. In de loop van de tijd ontwikkelde zich een dik veenpakket dat zich tot aan de veenontginningen in de Nieuwe Tijd kon handhaven. Bij archeologisch verkennend en karterend booronderzoek in een aangrenzend terrein is een verstoord pakket van circa 50 cm dik vastgesteld, waaronder een dun veenlaagje ligt. Onder het veen ligt dekzand. In de top ervan is in enkele boringen een humus-B-podzol vastgesteld. Deze ontstaat onder natte omstandigheden en de aanwezigheid hiervan bevestigt dat het plangebied gedurende lange tijd zeer nat moet zijn geweest. Het karterende booronderzoek heeft geen indicatoren opgeleverd. Nijeveen is ontstaan als veenontginningsnederzetting. De oudste bewoning van Nijeveen dateert uit de 13^e/14^e eeuw en ligt ten noordoosten van het plangebied.

Op basis van het bureauonderzoek geldt een lage verwachting voor alle perioden. Nader onderzoek wordt daarom niet geadviseerd. De implementatie van dit advies is in handen van de bevoegde overheid, de gemeente Meppel. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, de heer A. Vissinga.

Mochten tijdens de werkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, of resten waarvan redelijkerwijze kan worden vermoed dat het om archeologische resten gaat, dan geldt op grond van de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE, www.cultureelerfgoed.nl).

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
1.1 Aanleiding onderzoek	5
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	5
1.3 Administratieve gegevens	6
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	8
1.5 Gemeentelijk beleid	8
1.6 Onderzoeksdoel	9
2 Inventarisatie	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	10
2.3 Archeologie	13
2.3.1 Bekende archeologische waarden	13
2.3.2 AMK-terreinen	13
2.3.3 Gemeentelijke verwachtingskaart	13
2.3.4 Eerder archeologisch onderzoek	13
2.4 Historie	14
3 Conclusie en verwachtingsmodel	17
3.1 Conclusie	17
3.2 Verwachtingsmodel	17
3.3 Advies	18
literatuur	19
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	21
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	22
BIJLAGE 3 Landschapskaart (concept)	23
BIJLAGE 4 Geomorfologische kaart	24
BIJLAGE 5 Actueel Hoogtebestand Nederland	25
BIJLAGE 6 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	26
BIJLAGE 7 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	27
BIJLAGE 8 Verklarende woordenlijst	28

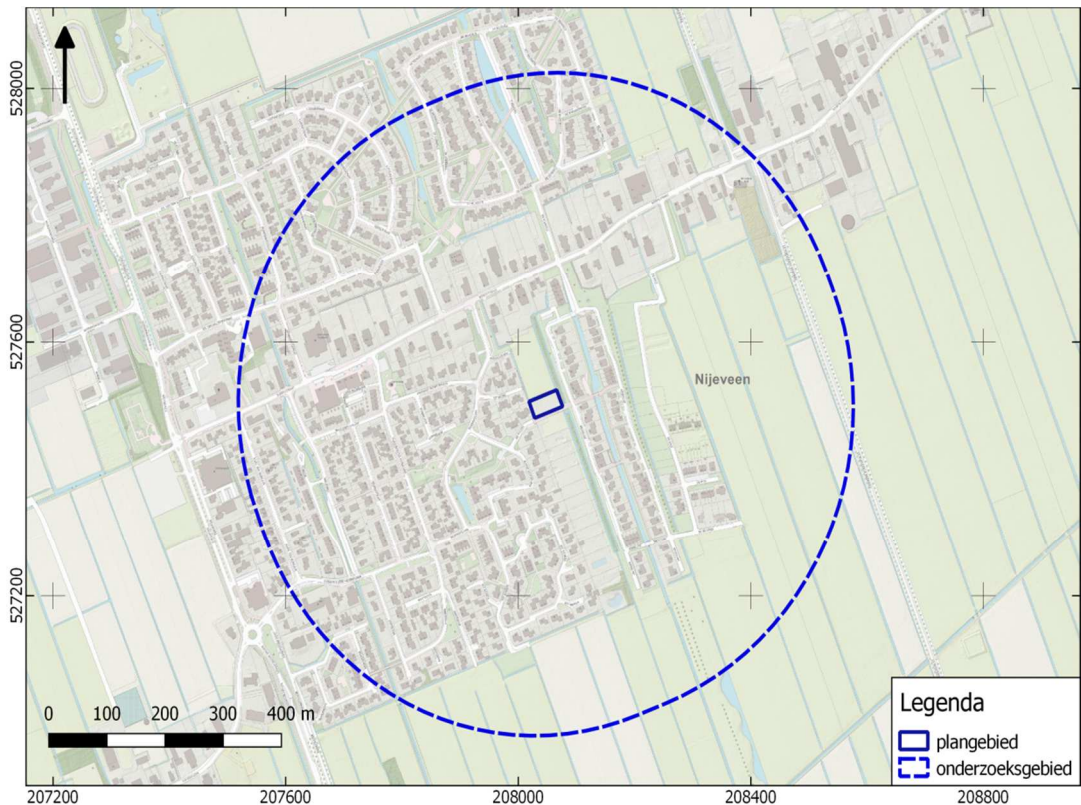
HOOFDSTUK **1** INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande bouw van een nieuwe woning op een perceel aan de Weidelint / De Hulsen te Nijeveen, gemeente Meppel (DR). Hiertoe is een bestemmingsplanwijziging vereist. De gemeente Meppel heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft een perceel aan de kruising Weidelint / De Hulsen in Nijeveen, gemeente Meppel (DR), zie onderstaande afbeelding.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied.

Het plangebied heeft een omvang van circa 1425 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Drenthe
Gemeente	Meppel
Plaats	Nijeveen
Beheerder/eigenaar grond	onbekend
Toponiem	Weidelint / De Hulsen
Kadastrale perceelnummer(s) ¹	NEVOO-H-1424, - 1425
Laagland Archeologie projectnummer	NIWE211
Datum conceptrapportage	5-5-2021
Datum definitief rapport	
XY-coördinaten	208020/527505

¹ kadastralekaart.com

	208065/527525
	208030/527480
	208075/527500
Kaartblad ²	21E
Oppervlakte/lengte Plangebied	circa 1425 m ²
Datering	Laat-Paleolithicum - Vroeg-Neolithicum en Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd
Complextype	Nederzetting met stedelijk karakter
Onderzoeksmeldingsnr	5060315100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Archeologisch bureauonderzoek
Opdrachtgever	Omgevingsrecht Zuidema
Goedkeuring bevoegde overheid	nog niet beoordeeld
Bevoegde overheid	Gemeente Meppel
Adviseur namens bevoegde overheid	A. Vissinga
Beheer documentatie	E-depot voor de Nederlandse archeologie Archief Laagland archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F-G 7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider/opsteller onderzoek	Erwin Brouwer erwin.brouwer@laaglandarcheologie.nl

Tabel 1. Objectgegevens.

² www.imergis.nl/htm/opentopo800.htm

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied is momenteel in gebruik als tuin. Het terrein bevat voor zover bekend geen kelders of andere ondergrondse kunstwerken en er zijn geen historisch waardevolle bouwwerken in het plangebied aanwezig.³ In het perceel staat een tuinhuisje en een schuurtje en voorts zijn er wat struiken/bomen aanwezig.

In dit stadium is de exacte invulling van de plannen nog niet bekend. De milieutechnische condities, huidige en eventuele nieuwe waterpeil en of en zo ja wie de toekomstige gebruiker(s) wordt/worden zijn in dit stadium evenmin bekend. Onderstaande afbeelding toont de huidige situatie. De invulling in de nieuwe situatie is nog niet bekend.

Afbeelding 2. Huidige situatie.

1.5 GEMEENTELIJK BELEID

In het bestemmingsplan Nijeveen (3 september 2009) is aangegeven dat archeologisch onderzoek verplicht is indien het te verstoren oppervlak groter is dan 100 m². De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt de

³ bron: gemeentelijke monumentenlijst

vrijstellingsgrenzen zoals die in het vigerende gemeentelijk archeologiebeleid zijn aangegeven.

1.6 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek. Het verwachtingsmodel wordt getoetst en zo nodig aangevuld door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van de resultaten van dit onderzoek kan worden beoordeeld of en zo ja, welke vorm van vervolgonderzoek nodig is om de archeologische waarde van het gebied te kunnen vaststellen.

HOOFDSTUK 2 INVENTARISATIE

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt in een dekzandgebied. Dit dekzand is in de laatste fasen van de laatste ijstijd (Weichselien) door de wind afgezet. Uit van geologische boringen blijkt dat het dekzandpakket ter plaatse ongeveer 4,7 m dik is en rust op oudere afzettingen (Formatie van Kreftenheye).⁴ Deze laatste is lithologisch zeer divers: zand, klei, veen en grind komen voor. Afzettingen van de Kreftenheye Formatie zijn gedurende de voorlaatste ijstijd (Saalien), tussenliggende warme periode (Eemien) en Weichselien afgezet door rivieren.

In de loop van het Holoceen is veen ontstaan. Blijkens (hier niet afgebeelde) paleogeografische kaarten⁵ begon veengroei tussen 5500 en 3850 voor Chr. en kon het veenpakket zich tot ver in de Nieuwe Tijd handhaven. In de 19^e en 20^e eeuw vond veenwinning plaats. Het oorspronkelijke pakket is hiermee verdwenen. Voor zover nog veen is achtergebleven, dan is dat vaak een moerige (met zand vermengde) laag of een restveenlaag waarin nog veel houtstobben aanwezig zijn. Door die houtstobben, die grotendeels nog uit de tijd vóór de veengroei stammen, was dit deel het veen destijds niet geschikt voor ontginning. Later, meestal in de eerste helft van de vorige eeuw, is vaak een zandlaag opgebracht om het terrein geschikt te maken voor agrarisch gebruik.

Op de concept-landschapskaart⁶ van de gemeente (Bijlage 3) ligt het plangebied in een natte laagte met een moerig dek of eerddek, temidden van zandgronden. De zandgronden op de landschapskaart kunnen gezien worden als wat hoger gelegen zandruggen waarin het dekzand dagzoomt en die de laagte waarin het plangebied ligt flankeren. Wat verder zuidelijk ligt een beekdal.

⁴ Boring B16G0612. Bron: dinoloket.nl

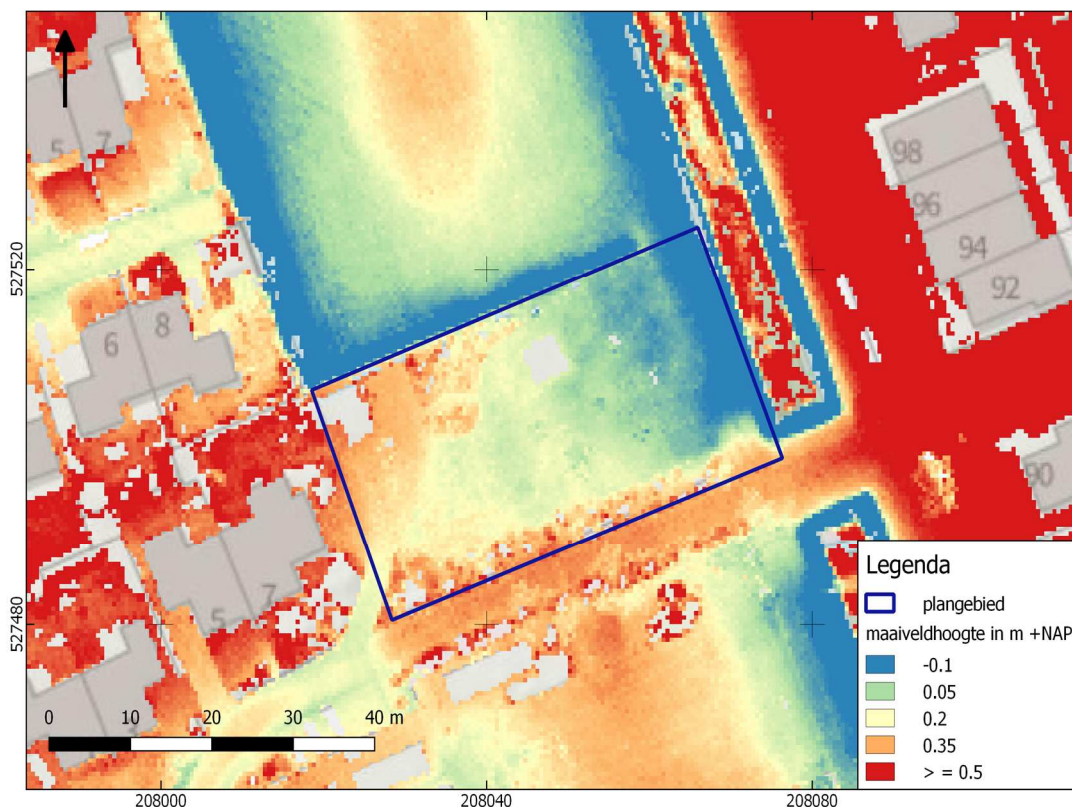
⁵ Vos e.a., 2020

⁶ deze biedt een gedetailleerder beeld dan de standaard bodemkaart 1:50.000. De bodemkaart wordt in deze studie daarom niet gebruikt

Geomorfologisch (Bijlage 4) is het plangebied niet gekarteerd, maar waarschijnlijk ligt het terrein op een veenkoloniale ontginningsvlakte of een vlakte van smeltwaterafzettingen. Die smeltwaterafzettingen zijn gedurende het Weichselien ontstaan. Doordat de ondergrond permanent bevroren was, kon regen- en smeltwater alleen over het oppervlak wegvloeien. Dit water verzamelde zich in de laagste delen van het landschap en sleet daarbij ondiepe dalen uit. Het beekdal ten zuiden van Nijeveen is waarschijnlijk als zo'n smeltwaterdal ontstaan.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland), zie bijlage 5 is een ietwat versnipperd landschap te zien. Het beeld wordt wat vertroebeld door de vele perceelslootjes in het gebied. De vrijgekomen grond werd op de tussen de sloten liggende percelen gegooid, waardoor deze in het midden wat hoger werden. De grote lijnen zijn echter wel zichtbaar. Oostelijk ligt een dekzandplateau. Ten zuiden is het oude beekdal zichtbaar (zwarte pijl) alsmede enkele oude meanders (rode pijlen).

Op onderstaande detailopname van het AHN is te zien dat het maaiveld in het plangebied in noordwestelijke richting heel geleidelijk stijgt. Dit is aan menselijke ingrepen toe te schrijven, waarschijnlijk samenhangend met de naburige bebouwing.

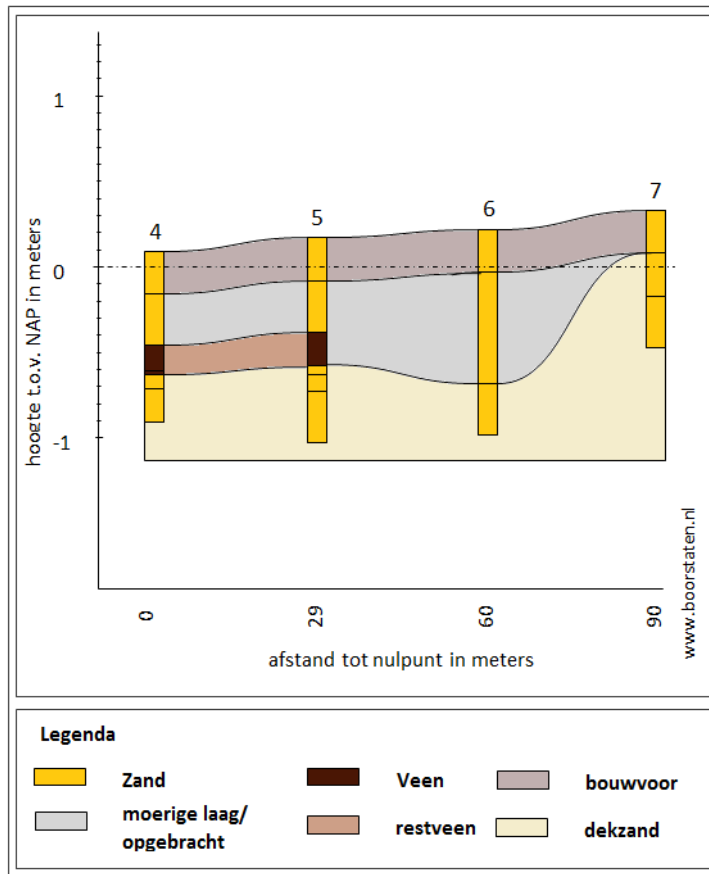
Afbeelding 3. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Grenzend aan het noordelijke plangebied is eerder een archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek uitgevoerd.⁷ Voorsortierend op paragraaf 2.3.4 worden de bodemkundige resultaten van dit onderzoek hier alvast beschreven.

De bovengrond bestaat hier uit een bouwvoor en een opgebracht pakket met een gezamenlijke dikte van ongeveer 50 cm. Dit betreft waarschijnlijk een zanddek dat

⁷ Brouwer, 2018

in de eerste helft van de vorige eeuw is opgebracht. Later hebben hier nog tot een diepte van soms 55 cm vergravingen plaatsgevonden. In enkele boringen is onder het opgebrachte pakket een dun, sterk smerend gliede-achtig laagje gevonden. Elders is veen waarschijnlijk vermengd met het opgebrachte pakket. Het gliedelaagje wijst erop dat het terrein langdurig onder water heeft gestaan. Dekzand is aangetroffen op diepten van 60-70 cm -mv. Onderstaande afbeelding toont een raaioprofiel op basis van de grondboringen.

Afbeelding 4. Raaioprofiel op basis van eerder uitgevoerde boringen grenzend aan het plangebied.

Boring 4 bevindt zich nabij het plangebied; boring 7 ligt circa 100 m ten noorden daarvan. Nabij het plangebied is sprake van relatief laaggelegen dekzanden met bewaard gebleven veenlagen. Onder deze veenlaagjes is meestal sprake van een redelijk intact podzolprofiel (B- en BC-horizont). In noordelijke richting is sprake van een dekzandopduiking. Bodemkundig gaat het hier om moerige podzolgronden met een zanddek (legenda-eenheid zWp).

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 7 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied. In het plan- en onderzoeksgebied zijn geen bekende waarden geregistreerd. Binnen een straal van circa 700 m van het plangebied komen resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd voor. Relevant is de vondst van een tweetal boomstamkano's uit de IJzertijd, circa 700 m ten zuidoosten van het plangebied (zaakid.'s 3017828100 (administratief geplaatst) en 2897244100). Deze zijn tijdens veenaufgravingen eind 19^e eeuw aangetroffen in het voormalige beekdal van de Hesselter Aa.

2.3.2 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologisch belang, hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang). Binnen het onderzoeksgebied is een AMK-terrein van hoge archeologische waarde geregistreerd. Het betreft AMK-terrein 14511, ongeveer 390 m ten oosten van het plangebied. Het terrein bevat bewoningssporen uit de Vroege en Late Middeleeuwen. Deze hangen samen met Nijeveen, in de 13^e eeuw Hesselterveen (Havelterveen) genoemd. Nijeveen is een laagveenontginningsdorp. De omgeving van de 15^e eeuwse kerk (die centraal in het AMK-terrein is gelegen) is als oude kern te beschouwen.

2.3.3 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke verwachtingskaart (bijlage 6) ligt het plangebied in een zone met een lage archeologische verwachting.

2.3.4 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben eerder archeologische onderzoeken plaatsgevonden. De onderzochte locaties zijn afgebeeld in bijlage 7.

Zaakid. 2308024100. Booronderzoek (de Roller, 2010, circa 160 m N). Uit het booronderzoek blijkt een bodemprofiel met dekzand in de basis, waarbij in enkele boringen een veldpodzol is gevonden. In enkele boringen is voorts een laag restveen aanwezig. Daarop, of rechtstreeks op het dekzand, ligt een vergraven bodem. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Aanbeveling: archeologische begeleiding van werkzaamheden in zones waar een podzolbodem aanwezig is.

Zaakid. 2353003100. Booronderzoek (de Roller, 2012, circa 125 m O). De bodem is tijdens de ontginning en de ruilverkaveling in de jaren '60/'70 van de vorige eeuw vrijwel overal tot in de C-horizont ontgraven. In enkele boringen is nog een podzolbodem aangetroffen. Deze zones worden nog als kansrijk aangemerkt. Hier wordt vervolgonderzoek in de vorm van karterende boringen aanbevolen.

Zaakid. 2356430100. Karterend booronderzoek (Krol, 2013, circa 200 m O). Vervolg op onderzoeksmelding 49906. In de karterende boringen zijn geen archeologische

indicatoren opgedoken. Tijdens een veldkartering zijn er wel enkele aardewerkfragmenten uit de Nieuwe Tijd gezien. Geen nader vervolgonderzoek aanbevolen.

Zaakid. 2376649100. Karterend booronderzoek (van Hoof, 2012, circa 290 m NW). De toplaag bestaat uit 0,25 – 0,85 m opgebrachte grond. In een aantal boringen is daaronder een antropogeen pakket met veenbrokken aangetroffen. Dit pakket houdt mogelijk verband met de ontginning, maar kan ook samenhangen met bewoning. Daaronder of onder de opgebrachte grond is soms een dun veenlaagje (maximaal 40 cm dik) gezien. Op 0,4 – 0,85 m –mv ligt begint dekzand. In één boring is een zwak ontwikkelde podzobodem waargenomen. In één boring is tussen opgebrachte laag en antropogene laag een brand- of slooplaagje waargenomen (zie waarneming 433486). Andere vondsten/indicatoren zijn niet aangetroffen. Op de locatie van de boring met een brandlaag is vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven geadviseerd.

Zaakid. 4562758100. Karterend booronderzoek (Van der Zwet, 2017, circa 380 m W). Uit het booronderzoek blijkt een bouwvoor/verstoorde laag van 0,25 – 0,60 m, vaak gevolgd door een 0,10 – 0,75 cm dikke veenlaag. Daaronder (of direct onder de bouwvoor/verstoorde laag) ligt dekzand waarin geen podzol is waargenomen. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Vervolgonderzoek wordt niet geadviseerd.

Zaakid. 4623053100. Bureauonderzoek en verkennend en karterend booronderzoek (Brouwer, 2018, 0 m N). Zie paragraaf 2.2.

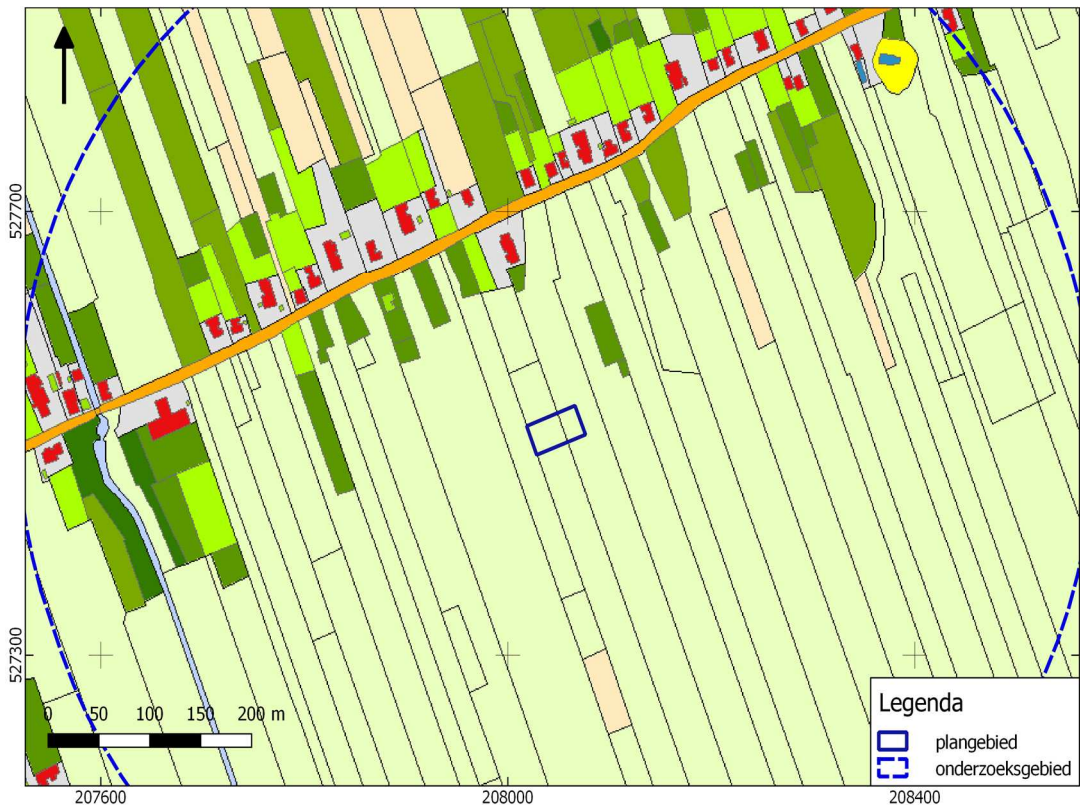
2.4 HISTORIE

Onderstaande paragraaf is grotendeels overgenomen van Schaafsma (Geheugenvandrenthe.nl).

Nijeveen werd in 1310 vermeld als Hesselrevenue, in 1416 als Neyeveen (het nieuwe veen) en in 1811 nog als Nieuwveen. Het dorp is ontstaan als laagveenontginning. De oudste kern ligt bij de hervormde kerk. Monniken uit Ruinen waren vanuit Havelte bij de ontginningen betrokken. De Dorpsstraat was de vroegere veendijk en ontginningsas. De latere verveningen lagen in handen van kleine plaatselijke ondernemers. Omstreeks 1850 waren deze veenontginningen voltooid en was een groot strokenverkavelingscomplex ontstaan met percelen van enkele kilometers lengte en een breedte van 8 a 10 m. Door de ruilverkavelingen in de periode 1960-1970 werden deze vervangen door kortere, bredere percelen

Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)⁸ is het plangebied en haar omgeving nog onbebouwd (zie onderstaande afbeelding). Het terrein is op de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) aangeduid als weideland.

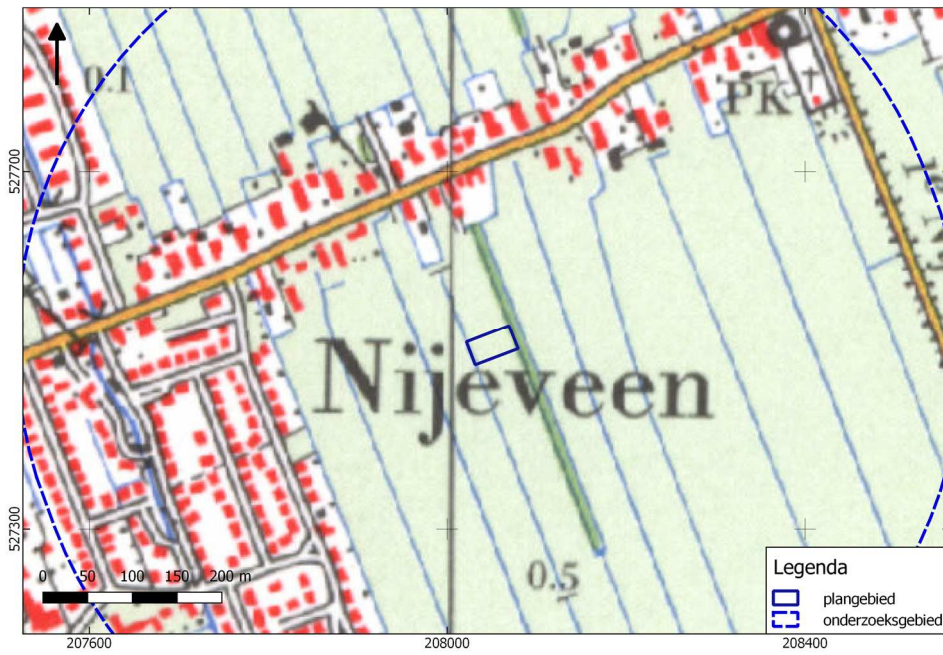
⁸ bron: hisgis.nl

Afbeelding 5. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. De locatie van het plangebied is rood omlijnd. Beige: bouwland, lichtgroen: weideland, donkergroen: bos/opgaand hout, oranje: onverharde weg; rood met grijs: bebouwing met erf. Bron: hisgis.nl.

Tot 1975 verandert er op kaarten vrijwel niets in en rond het plangebied. Op de topografische kaart van 1975 (zie afbeelding 6) is te zien dat het aantal verkavelingsslootjes sterk is verminderd ten opzichte van daarvoor. Bij de ruilverkavelingen in de periode 1960-1970 werden de voorheen langere, smalle percelen vervangen door korte en brede percelen. Typisch voor ruilverkavelingen in dergelijke voormalige veengebieden is dat de nog resterende veenlaag is afgegraven of vermengd met zand. Vaak ook is zand opgebracht en is de onderliggende B-horizont gescheurd om de ontwatering van het gebied te verbeteren.

Westelijk van het plangebied strekt de bebouwde kom van Nijeveen zich uit. In 1988 is het gebied direct ten westen van het plangebied bebouwd; op de topografische kaart uit 2010 komt ook ten oosten bebouwing voor.

Afbeelding 6. Uitsnede uit de topografische kaart van 1975. Bron: topotijdreis.nl.

Afbeelding 7. Uitsnede uit de topografische kaart van 2010. Bron: topotijdreis.nl.

HOOFDSTUK **3** CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Het onderzoek is uitgevoerd conform protocol SIKB KNA 4002. Het plangebied ligt in een relatief laaggelegen dekzandgebied. Wat verder noordelijk komt een dekzandopduiking voor. Vanaf 5500 – 3850 voor Chr. raakte het gehele gebied met veen begroeid en die situatie handhaafde zich tot circa 1300, toen op kleine schaal veen werd ontgonnen. Pas rond 1850 was de vervening voltooid. Tegenwoordig rest waarschijnlijk nog een moerige laag of een laagje restveen. Vanaf het moment dat het gebied met veen begroeid raakte was het minder geschikt voor bewoning. Daarvoor (periode Laat-Paleolithicum tot in het Midden-Neolithicum) bood het plangebied mogelijkheden voor bewoning. Met de vervening in de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd raakte het gebied opnieuw bewoond.

Op basis van naburig booronderzoek kan worden aangenomen dat in het plangebied sprake is van een verstoord pakket van circa 50 cm dik, gevolgd door een gliedeachtig veenlaagje. Daaronder ligt dekzand; in de top hiervan is waarschijnlijk een B-horizont (waarschijnlijk een humuspodzol) aanwezig, wat erop duidt dat de dekzandtop – en daarmee het oorspronkelijke archeologische niveau – nog aanwezig is.

In de omgeving van het plangebied (buiten het onderzoeksgebied) bevinden zich enkele waarnemingen uit de Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd, waarvan één mogelijk samenhangt met bewoning. Daarnaast is een AMK-terrein bekend waarin mogelijk resten van de oudste fasen van bewoning van Nijeveen (vanaf circa 1300) verwacht kunnen worden. Buiten het plangebied, in de richting van het voormalige beekdal, zijn resten uit de Bronstijd en IJzertijd aangetroffen. In historische tijden is het plangebied aldoor onbewoond geweest. Sinds ongeveer 1988 is de omgeving van het plangebied bebouwd geraakt.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

In de top van het dekzand kunnen resten van jagers/verzamelaars worden verwacht (Laat-Paleolithicum – Vroeg-Neolithicum). Deze resten bestaan uit ondiepe grondsporen (haardkuilen) en spreidingen van vuursteen en houtskool. Meestal hebben nederzettingen uit deze periode een omvang van 50 – 200 m² (kleine variant). Tijdens eerdere karterende boringen in het aangrenzende terrein zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Aangezien het plangebied relatief laag ligt wordt de kans op resten uit deze periode laag geacht. Eventuele bewoning uit deze periode is vooral te vinden op kleine dekzandkopjes in het nabije beekdal.

Voor de tussenliggende periode tot aan de Late middeleeuwen geldt een lage verwachting: de veengroei maakte het gebied ongeschikt voor bewoning. De historische bewoning was geconcentreerd aan de noordzijde van de Dorpsweg, bijna 200 m ten noorden van plangebied. Het plangebied en haar directe omgeving is tot in het laatste kwart van de vorige eeuw onbebouwd gebleven. Bewoning uit de periode van de laatmiddeleeuwse veenontginningen is meestal te vinden op natuurlijke zandruggen, aan weteringen of op veendijken. In het plangebied is hiervan geen sprake. Uit naburig booronderzoek blijkt dat het oorspronkelijke veenpakket grotendeels is verdwenen. In de jaren '60- '70 van de afgelopen eeuw heeft bovendien een ruilverkaveling plaatsgevonden, waarbij het toen nog resterende veenpakket waarschijnlijk is vergraven. Voor de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd geldt daarom eveneens een lage verwachting.

3.3 ADVIES

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek worden geen (intacte) archeologische resten verwacht of is de kans hierop erg klein. We adviseren daarom geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven voor wat betreft het aspect archeologie.

De implementatie van dit advies is in handen van de gemeente Meppel, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, de heer A. Vissinga.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

literatuur

Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's. Assen.

Berendsen, H.J.A., 2008. De vorming van het land. Assen.

Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.

Bosch, J.H.A., 2008. Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A.

Brouwer, E.W., 2018. Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek verkennende en karterende fase Weidelint te Nijeveen, gemeente Meppel (DR). Laagland Archeologie Rapport 195. Almelo.

Hoof, B.I. van, 2012. Plangebied Dorpsstraat 25 te Nijeveen, gemeente Meppel; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. RAAP-notitie 4267. Weesp.

Krol, T.N., 2012. Archeologisch karterend booronderzoek Danninge Erve, te Nijeveen, gemeente Meppel (DR). Leek.

Mulder, E.F.J. de., 2003. De ondergrond van Nederland. Groningen.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.

Roller, G.J. de, 2010. Archeologisch bureau- en booronderzoek centrum Nijeveen, gemeente Meppel (DR). Leek.

Roller, G.J. de, 2012. Archeologisch bureau- en booronderzoek Danninge erve te Nijeveen, gemeente Meppel (DR). Leek.

Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2. SIKB

Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans 2020. Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu. Amsterdam.

Zwet, E.J.M., van der, 2017. Plangebied Oevertje te Nijeveen, gemeente Meppel; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en karterend booronderzoek. RAAP-notitie 6080. Weesp.

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII

www.boorstaten.nl

www.topotijdreis.nl

www.hisgis.nl

www.grondwatertools.nl
www.kadastralekaart.com

Gebruikte kaarten

Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl.
Geraadpleegd op 4-5-2021 1

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde ≤ 5 cm. Bron:
www.ahn.nl. Geraadpleegd op 4-5-2021 1

Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron:
www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 4-5-2021 1

Beleidsadvieskaart gemeente Meppel. Bron: gemeente Meppel. Geraadpleegd op 4-5-2021 1

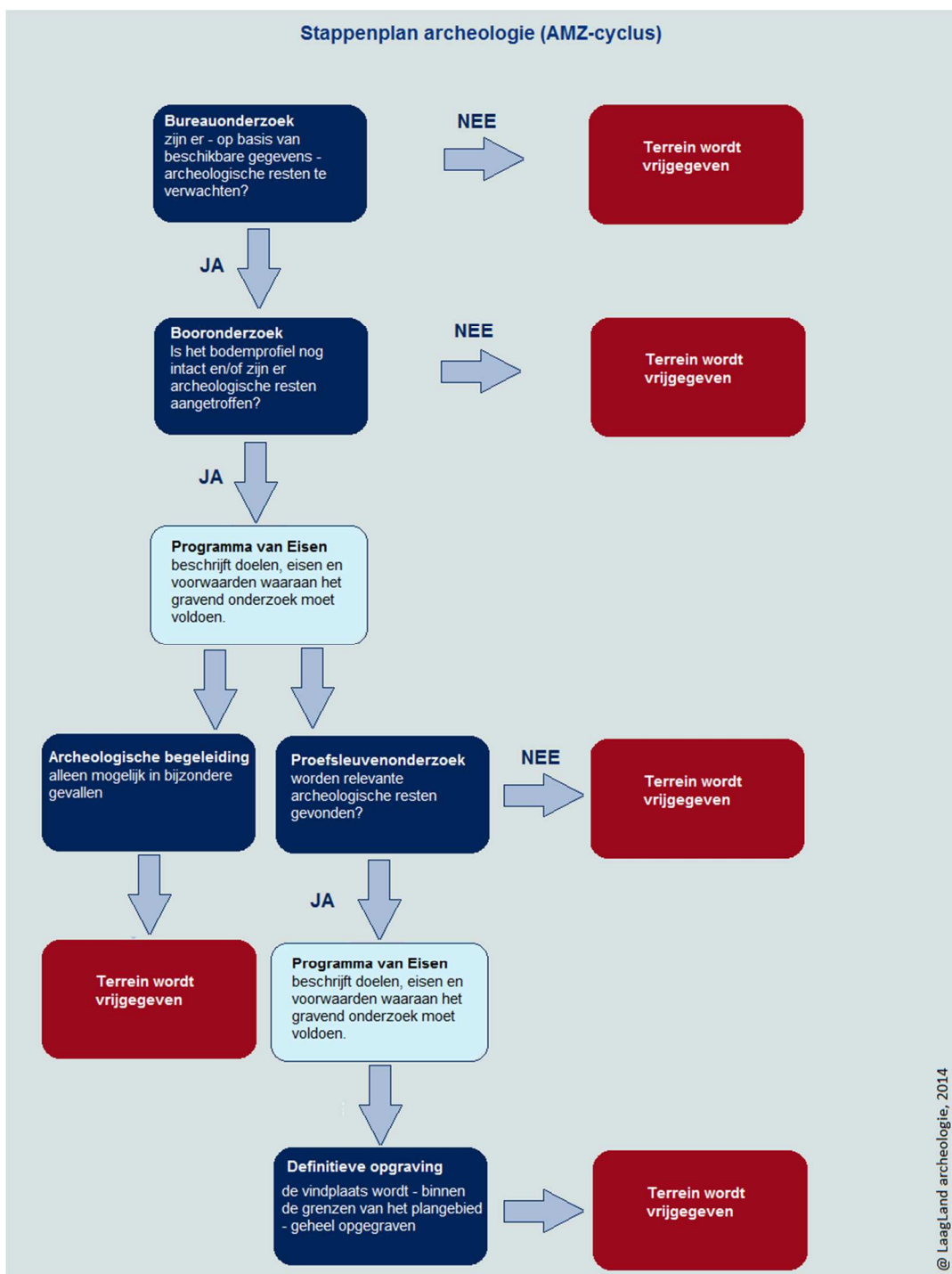
Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl.
Geraadpleegd op 4-5-2021 1

Landschapskaart. Bron: gemeente Meppel. Geraadpleegd op 4-5-2021 1

Minuutplan 1832. Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 4-5-2021 1

Topografische kaart, schaal 1:10.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 4-5-2021 1

BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

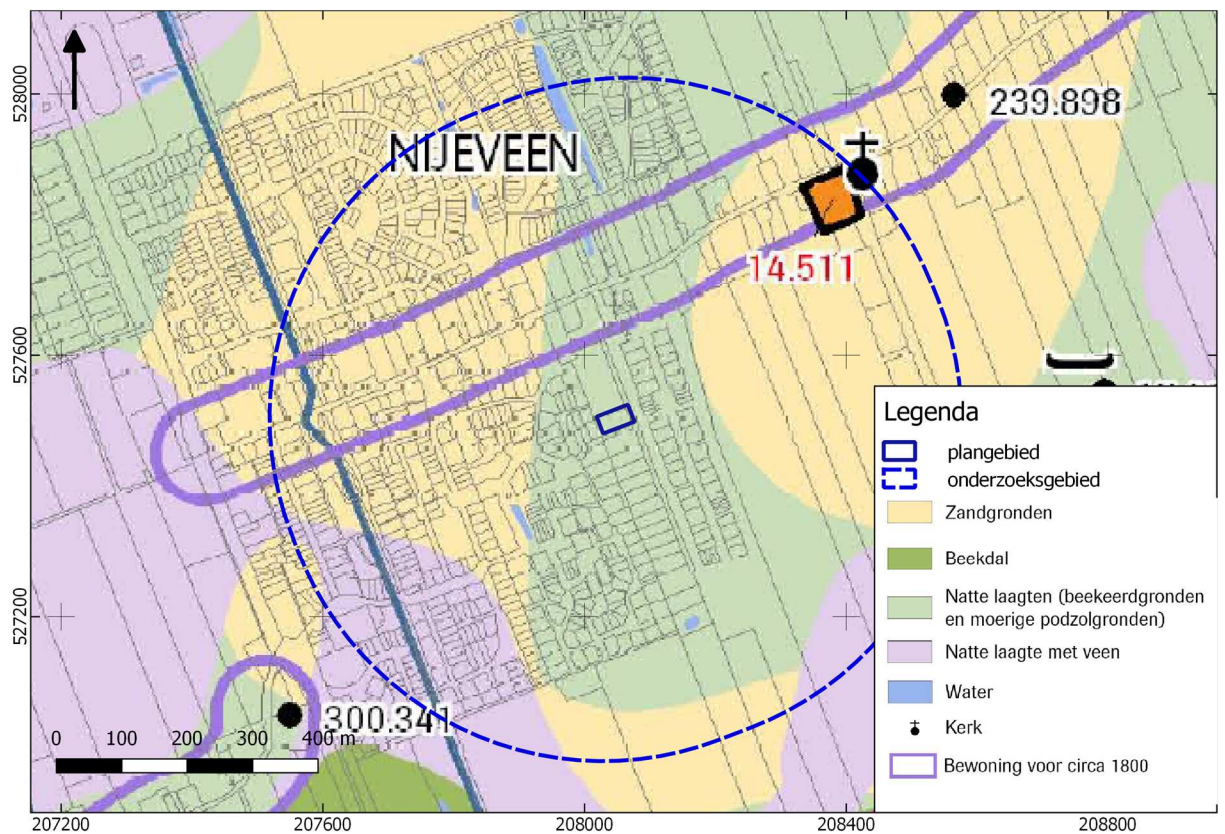

@ LaagLand archeologie, 2014

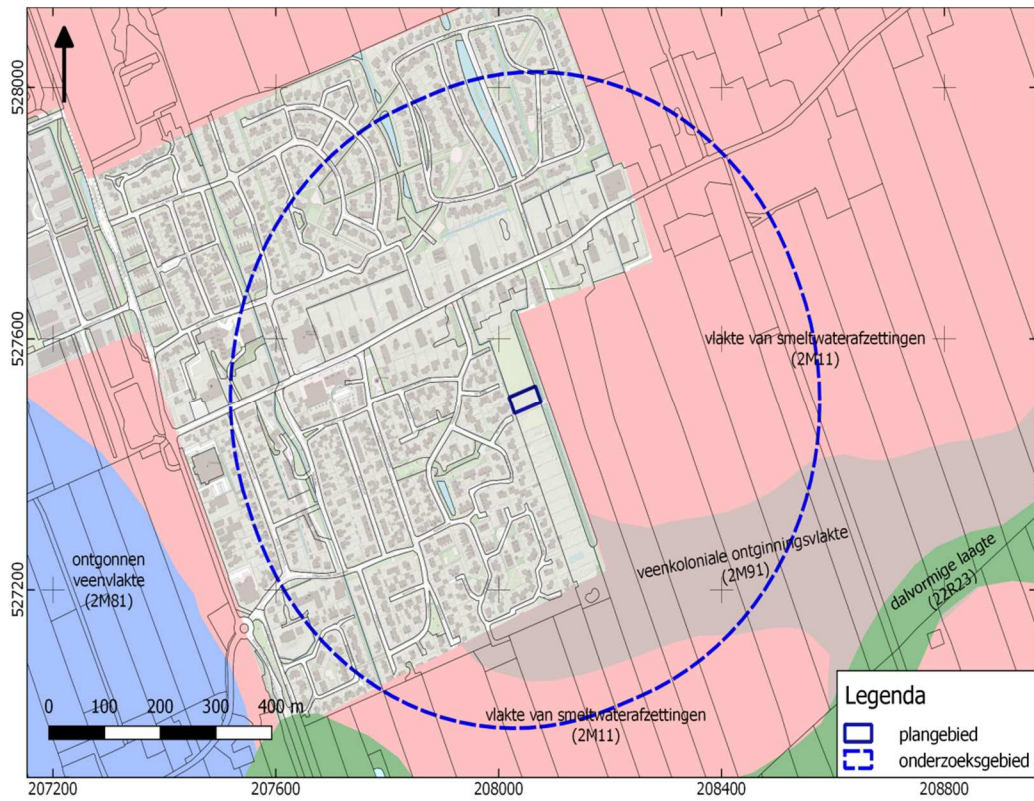
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden		Datering	
Nieuwe tijd	C	-1795	
	B	-1650	
	A	-1500	
Middeleeuwen	Laat	-1250	
	Vol	-1050	
	vroeg	Ottoons	-900
		Karolingisch	-725
		Merovingisch	-450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum	Jong	35.000
		Midden	250.000
		Oud	
	@ Laagland Archeologie, 2014		

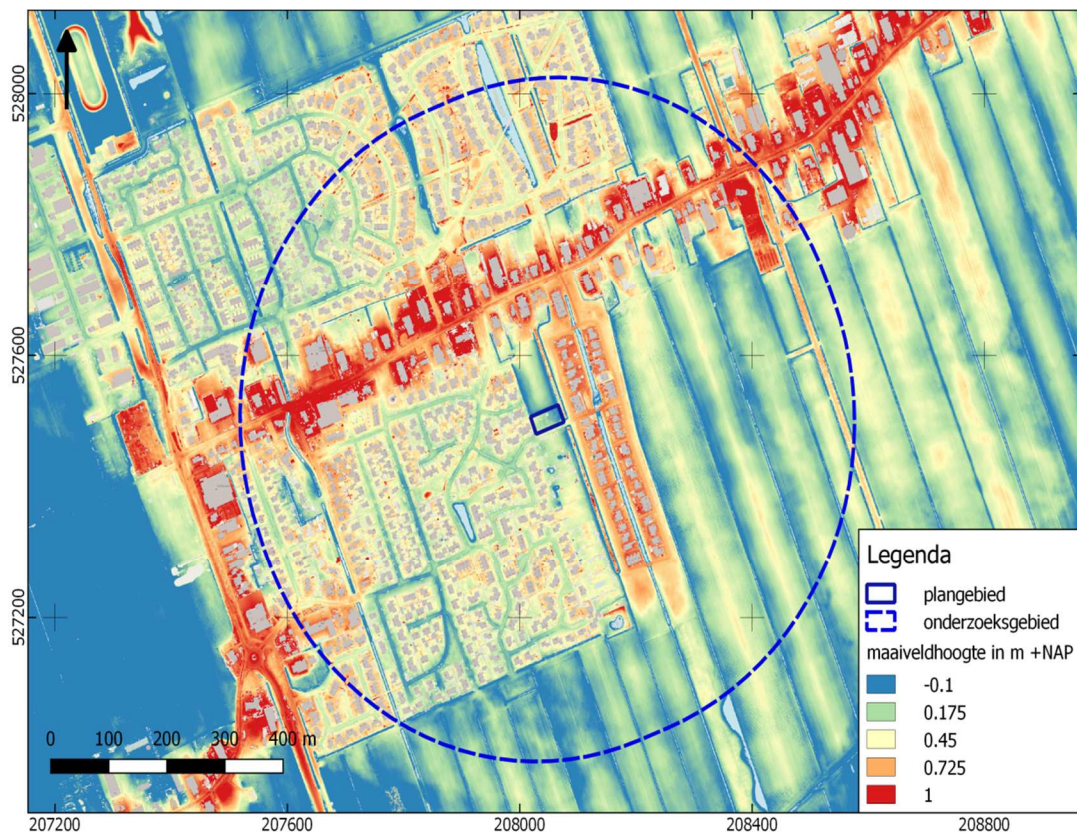
BIJLAGE 3 LANDSCHAPSKAART (CONCEPT)

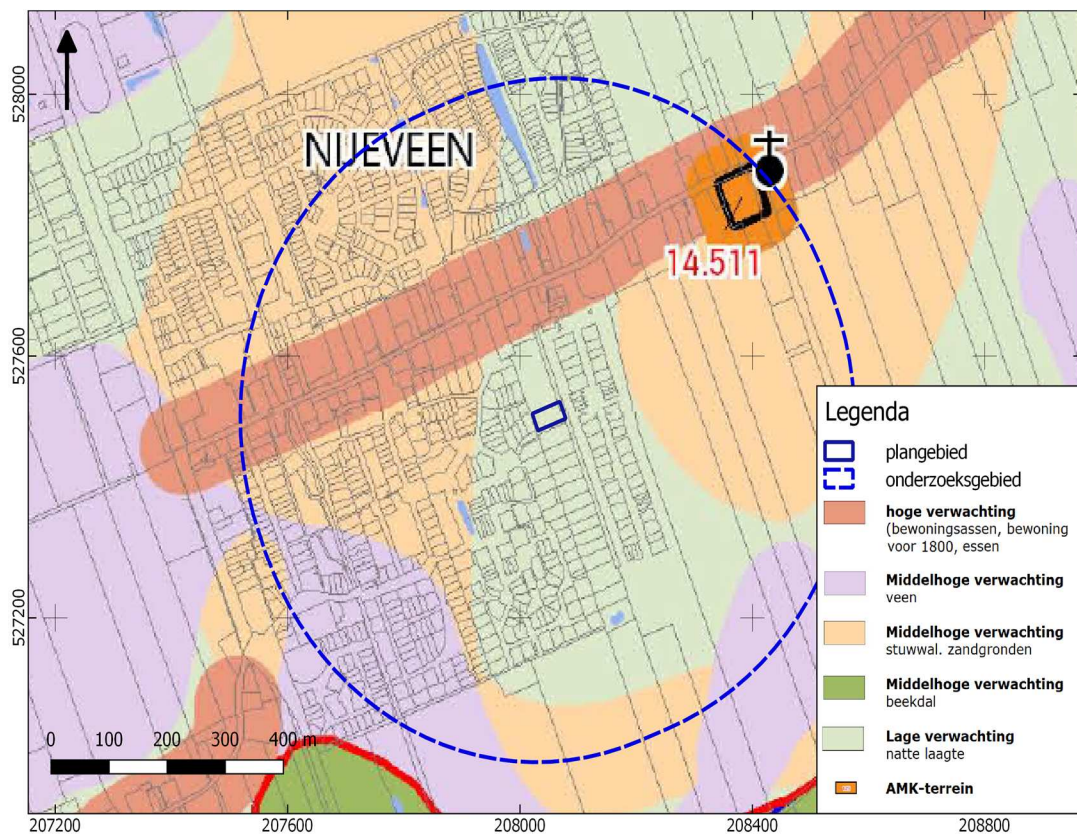
BIJLAGE 4 GEOMORFOLOGISCHE KAART

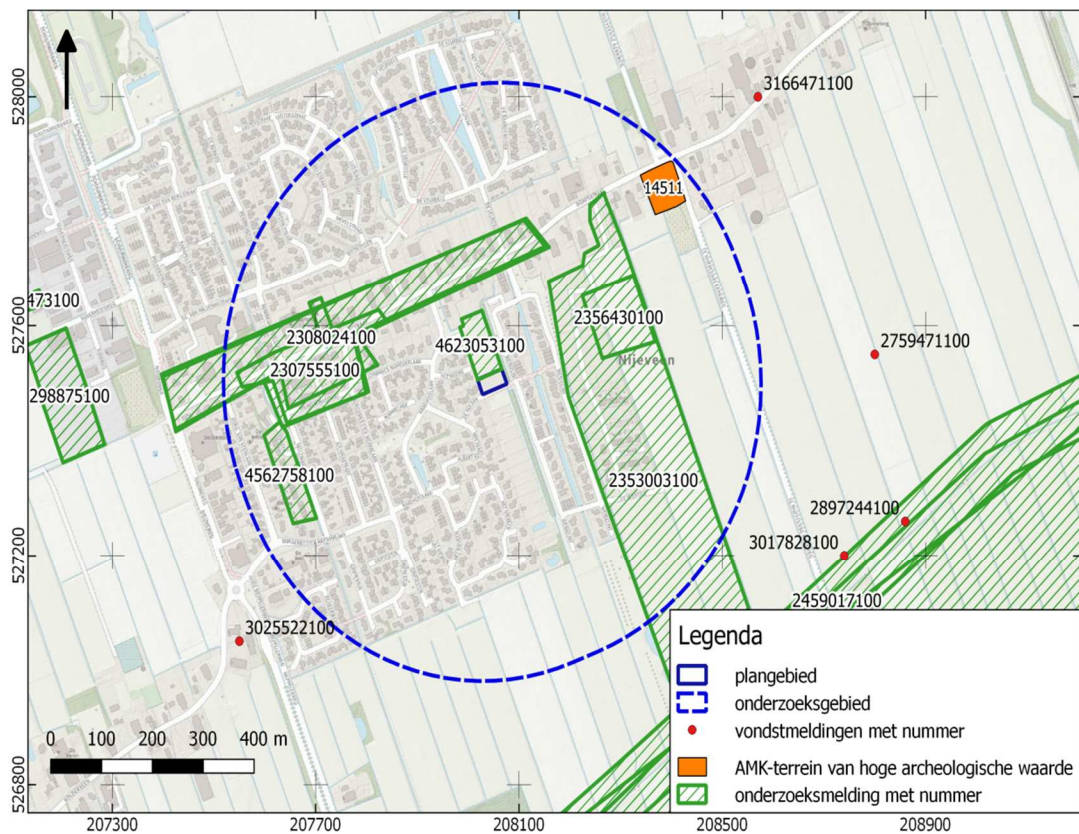
BIJLAGE 5 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

BIJLAGE 6 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

BIJLAGE 7 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

BIJLAGE 8 VERKLARENDE WOORDENLIJST

Administratief geplaatst – administratief geplaatste waarnemingen zijn waarnemingen waarvan de exacte vondstlocatie niet bekend is. Dit betreft vaak oude vondsten of recentere vondsten door een amateurarcheoloog. In Archis3 zijn ze op de topografische kaart geplaatst op het snijpunt van een 100 x 100 m raster.

AMK-terreinen - De AMK (Archeologische Monumentenkaart) is een bestand van alle bekende, behoudenswaardige archeologische terreinen in Nederland. Op de kaart staan terreinen van archeologische, hoge archeologische en zeer hoge archeologische waarde (al dan niet wettelijk beschermd) aangegeven. De AMK wordt niet meer geactualiseerd.

ARCHIS3 - Archis3 (Archeologisch Informatiesysteem) is een databank waarin gegevens over archeologisch onderzoek, vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen.

Bronstijd - In de Bronstijd (2.000 – 800 voor Chr.) werden voor het eerst voorwerpen van brons – een legering van koper en tin – gemaakt, hoewel vuursteen nog steeds breed toegepast werd. Aardewerk uit deze periode is meestal zeldzaam en van slechte kwaliteit ('hondebrokaardewerk'). Waarschijnlijk werden veel tradities en gebruiken uit het Neolithicum in deze periode voortgezet, waaronder aanvankelijk het gebruik overledenen in grafheuvels bij te zetten. Later, rond 1.200 voor Chr. werd begraving vervangen door crematies, die in urnenvelden en soms ook in oudere grafheuvels werden bijgezet.

Eemien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 126 – 116 duizend jaar geleden. Het Eemien is een relatief warme periode tussen de laatste en voorlaatste ijstijd, vergelijkbaar met de huidige warme periode (Holoceen).

Es – een es (enk, eng) is een areaal bouwland dat door meerdere grondgebruikers wordt gebruikt. Een es is ruimtelijk begrensd en als zodanig herkenbaar, maar de individuele percelen zijn niet gescheiden door duidelijk herkenbare grenzen.

Formatie van Kreftenheye – de Kreftenheye-afzettingen bestaan overwegend uit matig tot uiterst grof, grindig zand en in wat mindere mate uit siltige kleilagen. Deze sedimenten zijn afgezet in een vlechtend en meanderend fluvioglaciaal en fluviatiel milieu gedurende het laat-Saalien – vroeg-Holoceen.

Gliede – gliede is een zeer ondoorlatende uiterst humeuze laag. Gliede ontwikkelt zich op de overgang van een veenpakket naar het onderliggende zand. Het kenmerkt zich als een op schoensmeer lijkende, amorfe organische stof. De humeuze stof is afkomstig uit oude oppervlaktevegetatie en inspoeling van humus uit bovenliggend veen.

IJzertijd - In de IJzertijd (800 – 12 voor Chr.) werden de eerste ijzeren voorwerpen gemaakt. IJzer was harder dan brons en ijzererts was veel breder beschikbaar dan de grondstoffen voor brons (koper en tin). Het winnen en smeden van ijzer vereiste echter veel kunde en kennis. Naast aardewerk worden vanaf deze periode soms resten van ijzerovontjes gevonden of afval dat is ontstaan bij ijzerwinning. Op de hogere zandgronden kwamen *celtic fields* (raatakkers) tot ontwikkeling. Dit waren akkercomplexen die zich soms tot over een groot gebied konden uitstrekken en gekenmerkt werden door relatief kleine akkertjes die omgeven werden door raatvormige wallen. Men woonde temidden van de akkers. Ten opzichte van de

voorgaande en latere perioden werden vaak nattere gronden opgezocht. Vanaf de IJzertijd ook werden de zeekleigebieden in gebruik genomen.

Formatie van Kreftenheye - deze afzettingen zijn gevormd door (voorlopers van) de Rijn gedurende de periode Laat-Saalien – Laat-Weichselien. Kreftenheye-afzettingen bestaan overwegend uit matig- uiterst grof zand met een grijze tot bruine kleur. Het kan zowel kalkhoudend als kalkloos zijn en vaak komt grind voor. Ook uiterst –matig fijn zand wordt aangetroffen, evenals zwak siltige – zandige klei.

Middeleeuwen - De Middeleeuwen duurden van 450 – 1500 na Chr. Over de periode vlak na het definitieve vertrek van de Romeinen uit Nederland is weinig bekend. Tot op heden zijn relatief weinig vindplaatsen uit deze periode aangetroffen. Er zijn sterke vermoedens dat resten uit deze periode voor een belangrijk deel onder de huidige oude stads- en dorpskernen en oude akkercomplexen liggen. Vanaf ongeveer de 10^e eeuw ontstaat er weer enige stabiliteit en is sprake van een min of meer centraal gezag. De maatschappij raakt gefeodaliseerd. In deze periode werd een begin gemaakt met de ontginning van veen, heide en bos.

Neolithicum - Het Neolithicum (5.300 – 2.000 voor Chr.) wordt gekenmerkt door een overschakeling van jagen/verzamelen naar landbouw en veeteelt. De mens ging zich op een min of meer vaste locatie vestigen. Aanvankelijk werd daarnaast nog gejaagd en verzameld, maar meer en meer werd de mens agrariër. Doordat men zich op een locatie kon vestigen, namen de materiële bezittingen sterk toe. Men bouwde boerderijen en andere constructies en creëerde voorwerpen van aardewerk en geslepen steen. De bevolking kon groeien en de samenlevingen werden complexer. Uit deze periode zijn hunebedden en grafvelden/-heuvels bekend.

Paleolithicum - Gedurende het Paleolithicum (300.000 – 8.800 voor Chr.) is Nederland wel bezocht door de mens (*Homo Sapiens Sapiens* en *Homo Sapiens Neanderthalensis*) gedurende de warmere perioden. Sporen zijn echter schaars en vaak verstoord. De mens trok destijds als jager/verzamelaar rond in kleine groepen. Afhankelijk van het seizoen en aanwezige voedselbronnen werden steeds wisselende, tijdelijke kampementen bewoond.

Pleistoceen - Het Pleistoceen is een geologisch tijdvak binnen het Quartair, van ongeveer 2 miljoen tot 10 duizend jaar geleden. In deze periode vond een afwisseling van ijstijden (stadialen) en warme perioden (interstadialen) plaats. Het Pleistoceen eindigde met de komst van het Holoceen.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) – De RCE is een onderdeel van het ministerie van OCW. Het voert wet- en regelgeving uit, ontwikkelt kennis en geeft advies over rijksmonumenten, landschap & omgeving, archeologie en roerend erfgoed.

Saalien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 236 – 126 duizend jaar geleden. Het Saalien was de voorlaatste ijstijd (voorlaatste glaciaal). Gedurende deze periode kwam het landijs tot in Midden-Nederland.

Weichselien – een geologische periode in het Pleistoceen die duurde van 116 – 11,7 duizend jaar geleden. Het Weichselien is de laatste ijstijd (glaciaal) die we in Nederland gehad hebben. Het landijs bereikte de Nederlandse grenzen niet, maar wel was de bodem van grote delen permanent bevroren (permafrost).